

בס"ד, ט' ניסן התשפ"ו

מנחות ע"ה – שלב הבלילה, שמן בחלות ורקיקין, פתיתה ויציקה, וברכת המוציא על פירורים

שאלות:

1. חיים מביא ארבעים לחמי תודה עם הקרבן, כמה שמן הוא צריך לתת לכל לחם?

באיזה שלב בוללים

ראינו בדף הקודם ש**חכמים** ו**רבי** נחלקו מתי עושים את פעולת ה"בלילה" במנחות שבאות כחלות (כמו מנחת מאפה תנור, מחבת ומרחשת):

○ **חכמים** לומדים מפסוק: שבוללים את הסולת בשמן עוד לפני האפייה. ו**רבי** לומד מפסוק: שבוללים את החלות בשמן אחרי שהן כבר אפויות.

הגמרא מקשה על **רבי** מדברי **חכמים** שהביאו הוכחה מלחמי תודה. שגם בהם כתוב "חלת בלולת", אבל שם ברור שהבלילה נעשית כשהם סולת ולא כשהם חלות. כמו שמסביר **רבי שמואל בר רב יצחק** שלהבדיל משאר המנחות שיש בהן לוג שמן שלם לכל עשרון סולת, בלחמי תודה יש לכל היותר רבע לוג שמן עבור עשר חלות (שהן יותר משלושה עשרונים). אם ינסו לבלול חלות אפויות ויבשות בכמות כזו קטנה של שמן, הבלילה תהיה בלתי אפשרית; ו**חכמים** לומדים משם גם לשאר המנחות שצריך לבלול בעודן סולת.

לפי הפירוש השני ברש"י, **רבי** לא לומד מחלות תודה לשאר המנחות. לדעתו, במנחות רגילות שיש בהן הרבה שמן – בוללים את החלות אחרי האפייה.

2. מאיר הביא מנחת מאפה תנור של רקיקים, מה הוא עושה עם השמן שנשאר לו מהמשיחה?

חלוקת השמן בין חלות לרקיקין

○ הברייתא לומדת מהפסוקים שחלות צריכות רק "בלילה" (ערבוב השמן בבצק) ולא משיחה, ורקיקין צריכים רק "משיחה" (מריחה בשמן) ולא בלילה. כי כל הפסוקים שמתייחסים לחלות ורקיקים (בכל במקומות כמו במילואים, במנחת מאפה תנור, או בניזיר) אומרים דווקא: "חלת מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן". ולא הפוך, ולכן לא ניתן ללמוד אחד מהשני. וכמו שראינו במשנה, מושחים את הרקיקים בצורת האות היוונית 'כי'.

○ מנחה של חצי-חצי: הברייתא דנה לפי שיטת **רבי שמעון** שכשאדם מביא מנחת מאפה תנור חציה חלות וחציה רקיקין. במקרה כזה מביאים לוג שמן אחד ומחלקים אותו: חצי לחלות לצורך בלילה, וחצי לרקיקין לצורך משיחה. לגבי השמן שנשאר אחרי משיחת הרקיקין נחלקו בברייתא:

1. **תנא קמא** אומר: שמושחים את כל שטח הפנים של הרקיק, ואת השמן שנשאר מחזירים לתוך בלילת החלות.

2. **רבי שמעון בן יהודה** אומר בשם **רבי שמעון**: שמושחים את הרקיקים רק כמין 'כי', ושאר השמן שנשאר לא חוזר לחלות אלא נאכל לכהנים.

ובמקרה שאדם מביא מנחת מאפה תנור של עשרה ריקין בלבד, הברייתא אומרת שהוא עדיין צריך להביא לוג שמן שלם. ולפי **תנא קמא**, הוא מושח אותם שוב ושוב עד שיוגמר כל השמן שבלוג. לפי **רבי שמעון בן יהודה** בשם **רבי שמעון**, הוא מושח אותם כמין 'כי' פעם אחת, ושאר השמן נאכל לכהנים.

3. נהוראי רוצה ליצוק שמן על מנחת מאפה תנור הוא נוהג נכון?

דיני פתיתה ויציקה במנחות

- המשנה אומרת שכל המנחות שנעשות בכלי שרת טעונות "פתיתה" (שבירה לפתיתים). **רב פפא** מסביר שהביטוי "נעשות בכלי" בא למעט את שתי הלחם ואת לחם הפנים; שלא נעשות בכלי שרת אלא נאפות בתנור, והן לא צריכות פתיתה.
- הברייתא דורשת את המקור לפתיתה מהפסוק: "פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא". מהמילה "מנחה" (שמופיעה בסוף הפסוק ומתייחסת לכל הנאמר בו) לומדים לרבות את כל סוגי המנחות לדין פתיתה. ומהמילה "אתה" למעט את שתי הלחם ולחם הפנים מהדין הזה.
- המקור ליציקה מהפסוק: הברייתא לומדת מאותו הפסוק שגם דין "יציקה" (מזיגת שמן על הפתיתים) חל על המנחות. גם כאן המילה "מנחה" באה לרבות את כל המנחות ליציקה. אבל המילים "עליה" ו"היא" באות למעט את מנחת מאפה תנור מהדין הזה. מיעוט אחד לחלות ומיעוט אחד לריקין.
- הגמרא שואלת איך אנחנו יודעים שהמיעוטים באים למעט את מנחת המאפה ולא למעט את מנחת הכהנים מדין יציקה? **רבה** מסביר ששני המיעוטים מתייחסים למנחה שיש בה שני סוגים שונים, כמו חלות וריקין. מנחת כהנים היא סוג אחד בלבד.

4. מה הכוונה שצריך לפתות את המנחה לפתיתים, צריך לרסק אותה?

דיני הפתיתה

- המשנה מפרטת איך עושים את ה"פתיתה" (שבירת המנחה לפתיתים) בכל סוג מנחה:
- מנחת ישראל: הכהן כופל את החלה לשניים, ואז כופל שוב לארבעה, ואז הוא "מבדיל" – כלומר שובר את החלקים לגמרי כדי שיהיו נפרדים זה מזה לצורך הקמיצה.
 - מנחת כהנים: הכהן כופל לשניים ולארבעה כמו במנחת ישראל, אבל הוא לא "מבדיל" (לא מפריד את החתיכות לגמרי), כי היא עולה כולה למזבח ולא צריכה קמיצה.
 - מנחת כהן משיח (חביתין): הכהן לא מקפל אותה, בגלל שהיא לא נקמצת. הגמרא מקשה על המשנה כי בברייתא כתוב שכן מקפלים אותה. **רבה** מסביר שהמשנה התכוונה שלא מקפל אותה לארבעה (כמו במנחת ישראל), אבל הוא כן מקפל אותה לשניים. הסיבה היא שמנחת כהן משיח באה בשיעור של חצי עשרון בלבד, ולכן כיוון שיש בה חצי כמות, מספיק לקפל אותה רק לשניים.
 - שיטת **רבי שמעון**: **רבי שמעון** אומר שבמנחת כהנים ובמנחת כהן משיח אין פתיתה בכלל. לדעתו "כל שאין בהן קמיצה – אין בהן פתיתה". **רבי שמעון** חולק בפועל על **תנא**

- קמא** רק לגבי מנחת כהנים (שלדעת **תנא קמא** מקפלים אותה), אבל לגבי מנחת כהן משיח שניהם מסכימים שלא מקפלים אותה לארבעה.
- המשנה אומרת שבכל המנחות שצריכות פתיתה, שוברים אותן לחתיכות בגודל של "כזית". הגמרא מביאה את הלימודים מהפסוק: "פתות אתה פתים":
 - מהמילה "פתות" לומדים שצריך לשבור לשניים.
 - מהמילה "פתים" (לשון רבים) לומדים שצריך לשבור שוב – כלומר לארבעה.
 - מהמילה "אתה" לומדים שאותה (את החלה) צריך לעשות פתיתים, אבל לא את הפתיתים ליותר פתיתים. לכן מחלקים רק לארבעה ולא הופכים את המנחה לפירורים קטנים.
5. שמחה עשה כופתה מקמח של מצות, הוא יוצא באכילתה ידי חובת מצה בליל הסדר?

ברכת "המוציא" על פירורי המנחה והלחם

- **רב יוסף** אמר שתבשיל שיש בו פירורי לחם ("חביצא") – אם יש בו פירורים שכל אחד מהם הוא בגודל של "כזית", מברכים עליהם "המוציא לחם מן הארץ". אחרת, מברכים "בורא מיני מזונות".
- **רב יוסף** לומד את זה מהברייתא שאומרת שכהן שאוכל את שיירי המנחה, מברך עליהם "המוציא". מכיוון שראינו במשנתנו שכל המנחות נשברות לפתיתים בגודל כזית, מכאן שהברכה תלויה בגודל הזה.
- **אביי** מקשה על **רב יוסף** משיטת **רבי ישמעאל** (שבפתיתה מפוררים את המנחה עד שהיא דקה כמו סולת, פחות מכזית) ומברייתא על פסח שאומרת שאם אדם אסף פירורים קטנים (פחות מכזית) ואכל מהם כמות של כזית – זה נחשב לחם לכל דבר (לעניין כרת בחמץ או לצאת ידי חובת מצה).
- **רב יוסף** ניסה לתרץ שהברייתא על פסח מדברת במקרה שבו האדם "עירסן" כלומר לש וחיבר את הפירורים בידיו לגוש אחד בגודל כזית. אבל **אביי** דחה את התירוץ הזה בגלל שהברייתא אומרת שהאדם אכל "אותם" (בלשון רבים) בתוך זמן של "כדי אכילת פרס"; אם מדובר על גוש אחד, הברייתא הייתה צריכה להגיד שהוא אכל "אותו" (בלשון יחיד).
- לכן הגמרא מציעה תירוץ אחר: שהברייתא מדברת בפירורים שבאו מ"לחם גדול" שעדיין קיים, ולכן הם שומרים על החשיבות שלהם למרות שהם קטנים. אבל במנחה שפוררה לגמרי, ולא נשאר "לחם גדול" החשיבות נעלמת לדעת **רב יוסף**.
- במסקנת הדיון, **רב ששת** אומר שמברכים על פירורי לחם "המוציא" אפילו אם אין בכל אחד מהם כזית בפני עצמו. **רבא** מסייג את הדין הזה ואומר שזה נכון רק בתנאי שיש לפירורים "תוריתא דנהמא" – כלומר תואר ומראה של לחם. אם הם איבדו את מראה הלחם למשל בבישול, מברכים עליהם "בורא מיני מזונות".